

H

hádanka

Je to malé, lítá to, skáče to a dělá to čím, čím. Co je to? No přece vrabec! Hádanka je žánr ústní lidové slovesnosti*, určený pro pobavení a bystření úsudku (*Je těžší kilo peří, nebo kilo olova?*) a pro rozvoj představivosti – většina hádanek je založena na opisu nebo metaforickém* obrazu, jejichž základní významy je třeba odhalit (*Čtyři rohy, žádné nohy, velké břicho, co je to?*). Hádanky mívají formu rýmovaného říkadla (*Běhá to okolo chalupy, dělá to cupity dupity*). V poslední době jsou tvořeny i hádanky nonsensové* (jde vlastně o druh anekdoty*, která má formu hádanky: *Rychlík Praha – Brno jel průměrnou rychlostí 70 km/hod. V Jihlavě stál 10 minut. Kolik let bylo strojvůdci?*). Reprezentační soubor lidových hádanek obsahuje *Český rok* Karla Plicky a Františka Volfa.

happy end [hepijent]

(angl. *happy end* = šťastný konec)

V pohádkách* příběh končí šťastně – symbolicky vítězí dobro a spravedlnost. V jiných epických žánrech* toto pravidlo neplatí – závěr děje určuje autorský záměr a vyznívá buď ve prospěch hrdiny příběhu, nebo naopak; v umělecky hodnotných dílech vždy vyplývá z psychologicky přesvědčivé motivace* v jednání hrdinů. Ta chybí v literárním kýči*, který vyhovuje vkusu čtenářek toužících po happy endu* milostných příběhů. V kýči je happy end připojen neorganicky, násilně (nemotivovaně) – např. v posledních větách textu se z pochybovačného milence stane ženich:

„Co však teď řekneš tatínkovi? Jak mu vysvětlíš, že jsi se tak rychle rozhodl jinak?“ „Odpouštím všem. Velký byl můj žal – ale mnohem větší je dnes mé štěstí. A tvůj dluh, milenko?“ Hana přiblížila svá ústa ke rtům Karlovým a vtiskla na ně letmé, nesmělé políbení. A pak ruku v ruce šli oba mladí lidé k rodičům... Vstříc životu a novému štěstí příštích dnů.

Marie Kyzlinková, *Tam na horách*

hlásková instrumentace – viz zvukosled

homonyma

(z řec. *homos* = stejný, *onyma* = jména)

Slova, která stejně znějí, ale mají různý původ a význam, jsou homonyma. V umělecké literatuře jsou často užívána pro komický účinek – slovo stejné

znějící je užito v cizím významovém kontextu*, např. v ukázce jsou zaměněna slova *zpráva* a *správa*. Komicky působí i záměna původního a přeneseného významu (viz **polysémie**) – v ukázce jde o slova *spravit* (něco rozbitého) a *spravit se* (ve smyslu přibýt na váze); *shodit* (zhubnout) a *shodit* (něco shora dolů).

„Bratři snové, zdá se mi, že nejsme náležitě zpravení,“ začal Pádlo Jan poradu... „My že nejsme náležitě spravení?“ podivili se snové. „Cožpak jsme pochroumaní nebo roztrhaní, děraví nebo paťaví?“ „Jen se podívejte na mě!“ volal Docent Pusínek. „Já jsem se tak spravil, že už jsem přes cent! Já musím něco shodit!“ A šermoval tak rukama, že shodil čestné uznání, co viselo na plaňce. Naštěstí se nerozbilo.

Ivan Vyskočil, *Malý Alenáš*

horor, též černý román, též gotický román

(angl. *horror* = hrůza, děs)

Hrůzostrašný literární příběh neboli horor rádi čteme v teple domova – bát se s ohrožovaným hrdinou je vzrušující zábava, jsme-li sami v bezpečí. Snad proto má horor tolik přívrženců. Děj prvních hororů anglické literatury 18. stol. se odehrával v tajemných středověkých hradech (odtud též název **gotický román**), kde hrdinu ohrožovaly temné síly, např. upíří (jako ve Stokerově [stoukrově] románu *Dracula* [drákula]). Později vznikaly příběhy z prostředí vědeckých laboratoří, v nichž se kříží horor se sci-fi* žánrem (Stevensonův [stívznův] *Podivný případ doktora Jekylla a pana Hyda* [džekila, hajda] nebo Wellsův *Ostrov doktora Moreaua* [moróa]).

Za zakladatele moderního hororu, v kterém jsou hrůzostrašné situace bez fantastických rekvizit, se považuje Edgar Allan Poe [edgr elen pou] (*Jáma a kyvadlo*, *Zánik domu Usherů* [ašrů]). Současný horor čerpá látku z reálného života, anonymita velkoměst nabízí nové možnosti ohrožování obětí. Literární horor ustupuje úspěšnějšímu filmu (věhlasným režisérem je Američan Alfréd Hitchcock [hičkok]), ale hororové scény jsou komponovány i do detektivek a psychologické prózy (Ladislav Fuks, *Spalovač mrtvol*).

Mlýn na Blatech měl sedm mlýnských složení. Šest jich bylo používáno stále, sedmé nikdy; proto se mu říkalo Mrtvý chod. Jednoho rána Krabat při vymetání objevil na prknech Mrtvého chodu trochu mouky... Při nasypávání nebylo možné zabránit tomu, aby některá zrnka nespadała mimo – ale pod násypkou nebylo obilí, jak Krabat čekal. To, co tam leželo rozsypáno na prknech kolem, na první pohled vypadalo jako oblázky: ale na druhý pohled se ukázalo, že to byly zuby – zuby a úlomky kostí...

Otfried Preussler [otfríd projsler], *Čarodějův učeň*